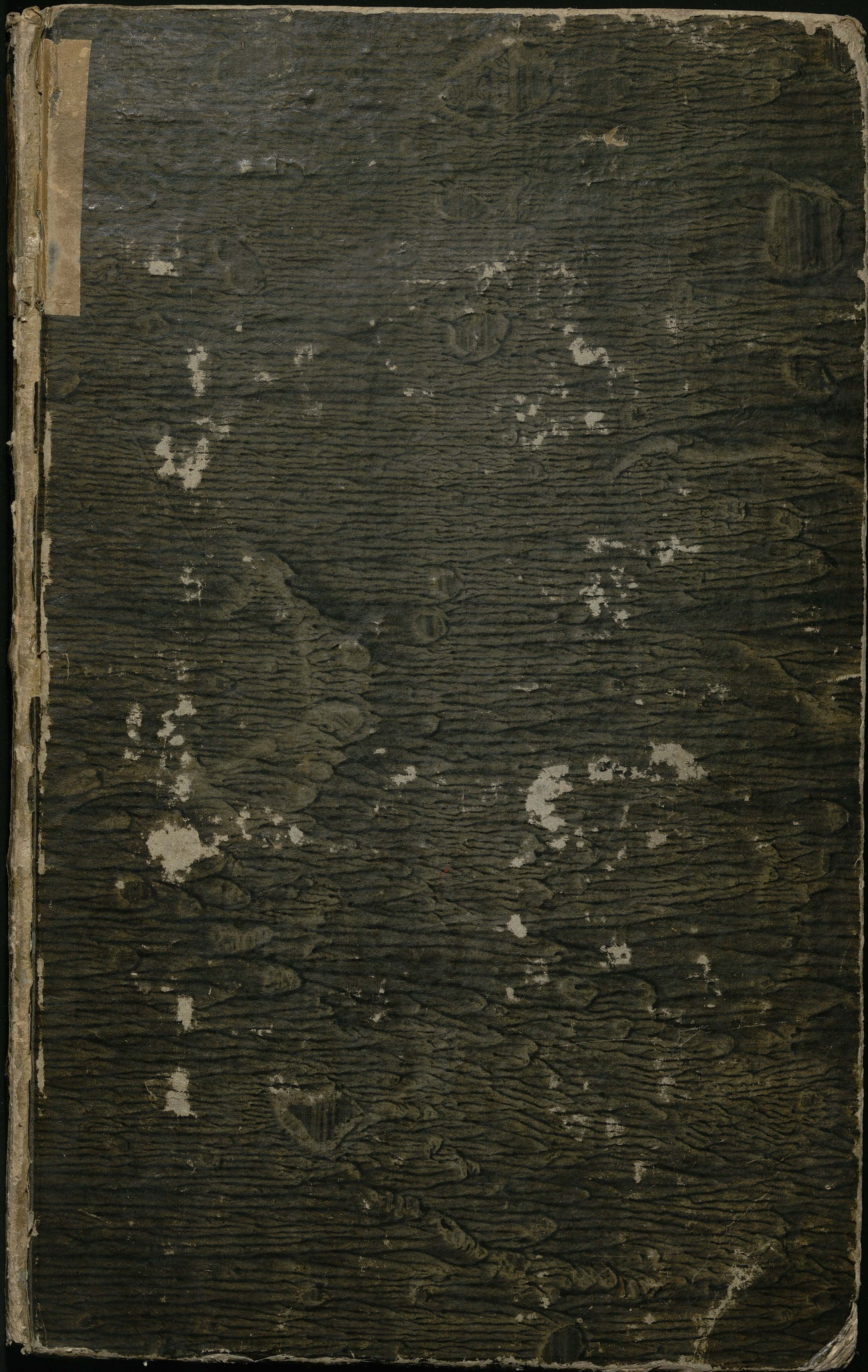
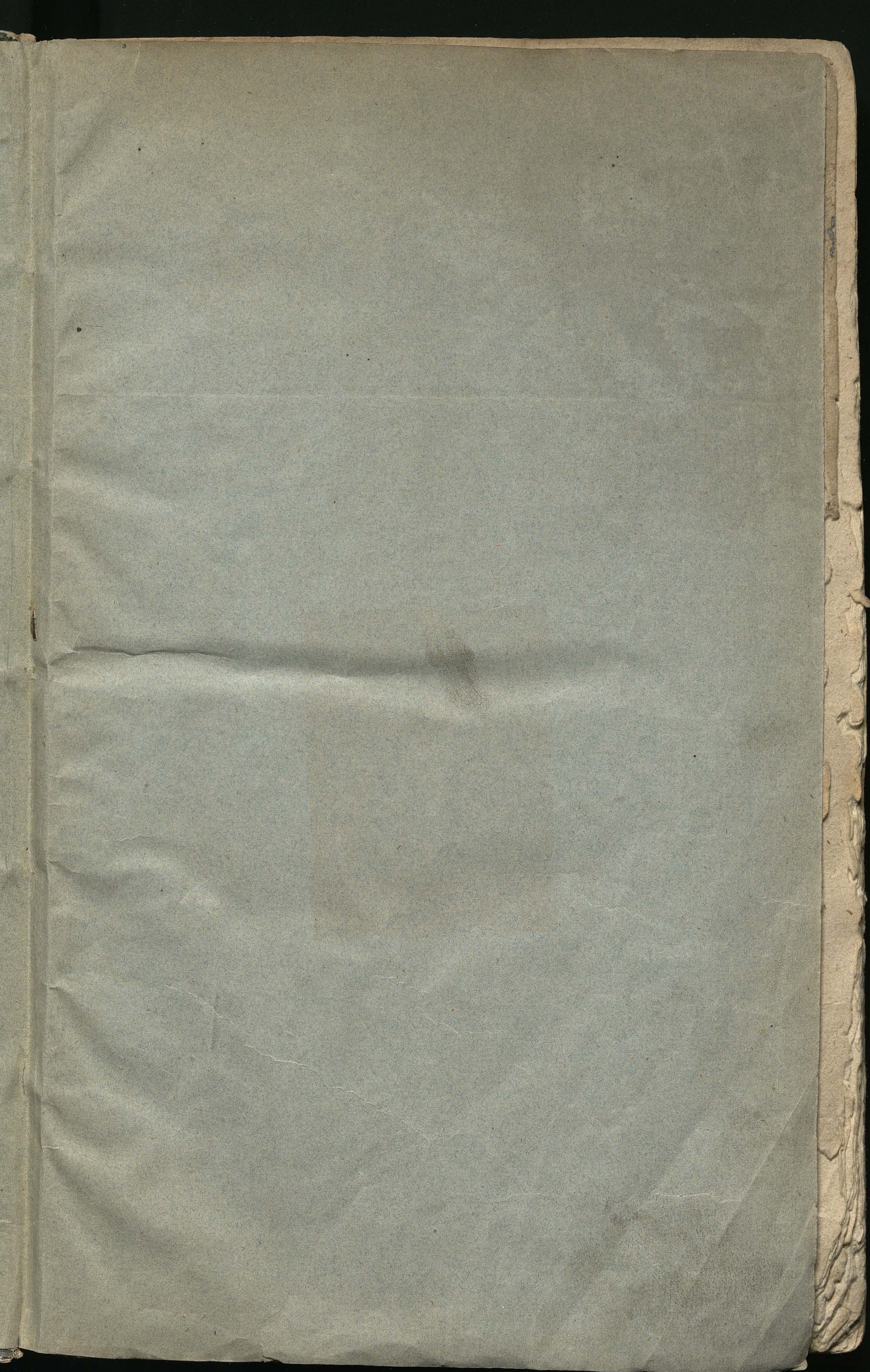

V
B
J
C
8957

MOWA
JASNIE WIELMOZNEGO
DZIEKONSKIEGO,
PODSKARBIEGO N. W. X. Litt:
MIANA.
W Senacie na Seſſyi Seymowey dnia 26. 8bris 1786. Roku.

NAYIAŚNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOŚCIWY.

OD Przodkow Naſzych podany, Wiekow powagą utwierdzony zwyczay, że Obywatele łaſką rozdawniczą Królow, z Stanu Rycerſkiego do Senatu, lub Miniſterium przenieſieni, obowiązani w obecności Seymuiącey Rzeczypoſpolitey Mageſtatowi Królewſkiemu oddawać uroczyſte dzięki.

Tak chwalebnego obrządku nieprożny zamiar, wyznać, albowiem w Zgromadzeniu Narodowym wylane na ſiebie łaſki, ſkładać przed Tronem upewnieniu o wierności, ieſt brać cały Narod za świadka obowiązkow, a razem i za Sędziego, przeciwko złamaniu świętych Praw wdzięczności.

Głos moy podziękowania W. K. Mości Panu Moiemu Miłościwemu za oddane mnie Podſkarbſtwo Nadworne Litewſkie, otwieram w pośrzodku Grona Narodowego Naycelnieyſzego, bo Prawodawczego, niechay Powſzechność widzi, iak wiele winien ieſtem W. K. Mości, niechay wyrok ſurowy wyda, ieżeli zaprzyſiężoną wiarę z ſerca, i poſtępkow moich wyniſzczę.

Raczyłeś Miłł: P. ſtoſuiąc ſię do Uſtaw Kardynalnych Kraiowych ważyć w urodzeniu Obywatelſkim równość, Stanu Rycerſkiego ſercu Pańſkiemu lubego, od ſzafunku ſwoiego nie wyłączać, a tym dziełem na moiey Oſobie pokazać, że wſzyſtkich wiernie Krolowi, i Oyczyźnie zaſługuiących ſię, Łaſkawa W. K. Mości ręka dop rowadzać zwykła do znakomitych w Rzeczypoſoolitey Urzędow. Maſz Prawo Nayiaśnieyſzy Panie wyciągać odemnie nieſkazytelney, i ſzczególney wdzięczności, a tey czucie ſzlachetne, dochowanie, komu cnota miła, nayłatwieyſze.

Rzadki w dzieiach wiekow Królu ſłodycz w Panowaniu, że nad wolnym Królewſtwem czuiący, od maxym ſamowładztwa Monarchom wpaianych oddzielny, przekonałeś dobrze myślący Narod, że podeyrzliwa o ſwoie ſwobody w wolność, pod Berłem W. K. Mości ſtraż beſpieczną od przemocy znayduie. Prawa naſze ſzczególności Kraiowey iedynie upewnienie przybytek ſwoy założyły przy Mageſtacie W. K. Mości, Pana bacznego na onych zachowanie, pilnować zatym Prawa, bydź wiernym Królowi, ſtać przy prawdziwey Wol-

230

ności z powołania Urzędowego, ieſt przyiemną W. K. Mości wypłacać ſię, i nayłatwieyſzą, bo z dobrem Oyczyny złączoną wdzięcznością.

Lecz nie dosyć na Miniſtra bydź wdzięcznym Królowi Dobroczynnemu, potrzebna znaiomość przyzwoitych Urzędowi powinności, praca żadnemi przykrościami nie zrażona, zabawą bydź powinna życia. Łatwo Nayiaśnieyſzy Panie tę boiaźń o właściwe Urzędowi moiemu przymioty troſkliwą uſpokoić zdołam. Mądrość z Mageſtatu przyświecaiąca przewodniczyć będzie uſiłowaniu moiemu, praca W. K. Mości o utrzymanie ſzczęścia Oyczyſtego do wyniſzczania drogiego zdrowia, żywym przykładem wydrąży w duſzy moiey gorliwe chęci do naśladowania pracowitego Pana, a pierwſzeńſtwo in Miniſterio Podſkarbſtwa Litewſkiego krwi W. K. Mości JO. Xięcia Imci Podſkarbiego W.W. X. Litt. dla rzadkich przymiotow w Europie ſławionego, wiele przysług dla Oyczyzny czyniącego, wſkazywać będzie cel nie błędny krokom moim.

Przynoſzę do Tronu W. K. Mości wyznanie wdzięczności wierney, bo przyſięgą zapewnioney, pilność Urzędowych obowiązkow okazywać będzie, że przeznaczenie Oſoby moiey do Podſkarbſtwa, dopełni ſzafunku W. K. Mości powoda, tego iedynie żądaiące, żebym ſłużył Oyczyźnie.

Wdzięczność dla Pana, wierność w ſtrzeżeniu Praw, i ſercu moiemu przytomne, zaſilonemi zoſtaną, ucałowaniem hoyney zawſze dla mnie ręki W. K. Mości, do którey o łaſkawe dopuſzczenie z głebokim uſzanowaniem ſuplikuię.

Spoźniona nadto Seſſya, baczność na zdrowie W. K. Mości, konieczna potrzeba rozłączenia ſię Stanu Rycerſkiego z Senatem tamuią chęci przymówienia ſię do podanych od Tronu propozycyi, zoſtawuiąc otwarcie zdania mego do czaſu, gdy proiekta in ſequelam pomienionych propozycyi do rezolucyi Seymowey przychodzić będą, pozwoliſz W. K. Mość mówić o dwóch okolicznościach Urzędowi moiemu należnych:

Jeżeli wſzyſtkie części Rządu, przez W. K. M. P. N. ſprawowane, okazuią wylaną miłość Krolewſką, dla Oyczyzny, dla przekonania o tey prawdzie przyſzłey nawet Potomności, ieden Dowod będzie doſtatecznym nieintereſſowanego umyſłu Pańſkiego w uſtanowieniu przed dwudzieſtą laty Kraiowey monety. Wydane zoſtały ze ſkarbu W. K. M. więcey niżeli milonowe ſummy na zakład Miennicy, od tych Skarb W. K. M. żadnego niema procentu, owſzem na utrzymanie Miennicy, corocznie znaczną dokłada ſummę. Te mam wiadomość, i przekonanie z służby moiey W. K. M. czynioney, przez zaſiadanie w Kommiſſyi Ekonomiczney. Wybito Monety do kilku dzieſiąt Milionow nayleþſzey, zaufanie powſzechne, w prawdziwym wewnętrznym ſzacunku gruntuiącey, a Obywatelow bogacącey. = Tak dobroczynne dla Oyczyzny W. K. M. zamiary, właſney korzyści nie ſzukaiące, upaść muſiały przez przemyſł chciwego Sąſiaduiących łakomſtwa, wykupiono Monetę dobrą, a Kray zagraniczną ſprawiedliwego wewnętrznego waloru nie maiącą, zarzucono. Doświadczaią tego przykrego Monety niedoſtatku Obywatele z znacznym upadkiem maſſy bogactwa Kraiowego, niemaſz cyrkuluiącey Monety we wſzyſtkich Prowinciach nad Milionow złotych, i te w krotce znikną, ieżeli kurs czerwonego złotego będzie przez prawo podnieſionym do złotych ośmnaſtu, bez

podwyższenia ceny złotowki Polskiey. Chcąc tamę chciwości zagranicżney położyć, trzeba własney monety podnieść szacunek w celu ustanowienia czerwonego złotego na złotych ośmnastu. Czerwony złoty przyprowadzać do złotych ośmnastu przez pomoc monety miedziancy zdawkowey, nietylko, że wyprowadzenia srebrney niezastanowi, ale bardziey Kray z uboży przez zostawienie samey miedzi, ktorey wszystkie Prowincye nad potrzebę pełne.

Co Skarb W. X. Litt. dotyka, co iego umnieysza dochody, a przez to zostawuie częstokroć w niesposobności opłacenia przeznaczonych Prawem wydatków, to głos Obywatelski, i Urzędowy J. O. X. Imci Podskarbiego, W. W. X. L. wyobraził, to i ia W. K. M. i Prześwietnym Stanom, winien iestem przełożyć.

Od Epoki szczęśliwey Unii dwa Narody Polski, i Litewski, iednymże Obywatelstwa ogniwem spaiaiącey, zawsze obiedwie Prowincye na Seymach miały wzaiemne dla siebie względy, i utrzymanie Praw *respective* potrzebnych zachowały; a ktore bez exekucyi zostawały, zyskiwały potwierdzenie, i nakaz pilnego uskutecznienia; z takowey to iedności poszło, że Rzeczpospolita, bacząc na położenie Geograficzne Litwy, że handel lądowy Litewski z zagranicznemi, cały prawie przez Kraie Koronne przechodzić musi, że przeciwko sprawiedliwości byłoby, żeby Kupiec Litewski, w Litwie bogacić się maiący, podatek wnosił do Skarbu Koronnego, na Seymie Roku 1768. postanowiła żeby Skarb Koronny wzięte na cle od Kupca Litewskiego pieniądze, Skarbowi Litewskiemu oddawał, z rowną powinnością od Skarbu Litewskiego *ex re* Kupcow Koronnych. Przeznacza takową ustawę Konstytucya R. 1768. fol: 17. *titulo*: Uregulowanie Expedycyi celnych od Kupcow Koronnych, i W. X. Litt. Zastanowić się z uwagą należy: żeby Litwa pod iednym Panowania Berłem z Polską, niezostawała czyliżby Litewski Kupiec do swoiego Kraiu Towar prowadzący mogł bydź pociąganym do cła, oprocz przechodniego, nie można zatym Prowincyonalnemu Prawu uwłaczać dla tego, że Xięstwo Litewskie składa iedne iestestwo z Krolestwem Polskim.

Skarb Litewski niezaniedbywał dopominać się skutkow takowego Prawa u Prześwietney Kommissyi Skarbu Koronnego, podawał Noty i do Rady Nieustaiącey, odesłany do Rezolucyi Seymowey, nie był szczęśliwym otrzymać zadość uczynienie tak solennemu Prawu, ktore żeby było ponowione, do W. K. M. i Prześwietnych Stanow niosę prożby.

---

w Starym Mieście pod Nrem 58.

w Drukarni Piotra DUFOUR, Konsyliarza Nadwornego J. K. MCI Dyrektora Drukarni Prześwietney Szkoły Rycerskiey, Uprzywileiowanego na *Awiski*. czyli *Doniesienia Tygodniowe*.

